

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів

**РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра**

зі спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
на тему: «Місцеві податки і збори та їх роль у податковій системі України»

Виконавець:
студент центру заочної та вечірньої форми навчання
Ляхов Роман Борисович

_____
/підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
Дубовик Ольга Юхимівна

_____
/підпис/

Одеса 2021

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Основою сталого демократичного розвитку будь-якої країни є обов'язкова наявність в ній такої складової, як місцеве самоврядування. Місцеве самоврядування повинно забезпечувати ефективне функціонування та розвиток територіальних громад; вирішувати соціальні, економічні та екологічні проблеми, які виникають. Зазначені напрями діяльності неможливо реалізувати без відповідного фінансового забезпечення та дотримання принципу децентралізації влади. Забезпечення місцевого самоврядування стабільними та достатніми фінансовими ресурсами є запорукою становлення дієздатної та ефективною місцевої влади. Місцеві бюджети є фінансовою основою місцевого самоврядування, вони займають особливе місце. Збільшення надходжень до місцевих бюджетів та зміцнення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування є досить актуальними завданнями місцевих бюджетів як фінансової основи сталого розвитку. Самостійність місцевих бюджетів забезпечується наявністю власних доходних джерел територіальної одиниці, за рахунок яких з'являється можливість вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного, екологічного та соціального розвитку даної території. Частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, які є одними з найважливіших інститутів у системі місцевих фінансів. Саме дослідженню місцевого оподаткування і буди приділена увага у нашому дослідженні з метою виявлення напрямів підвищення ефективності їх адміністрування та їх фіскальної ролі у доходах місцевих бюджетів.

Метою кваліфікаційної роботи є оцінювання ролі місцевих податків та зборів у формуванні доходів місцевих бюджетів та розробка рекомендацій щодо оптимізації системи місцевого оподаткування України.

Завдання дослідження:

- дослідити теоретичні основи місцевих податків і зборів у формуванні фінансової бази місцевого самоврядування;
- проаналізувати історичний аспект розвитку системи місцевого оподаткування; дослідити правове регулювання справляння місцевих податків і зборів;
- здійснити аналіз фіскальної ролі місцевих податків і зборів в Україні, 2016-2020 рр.;
- провести прогнозування надходжень місцевих податків та зборів до Місцевих бюджетів України;
- здійснити оцінювання фіскальної ролі місцевих податків та зборів у формуванні місцевих бюджетів Одеської області в умовах децентралізації;
- проаналізувати зарубіжний досвід впровадження місцевих податків та зборів;
- дослідити проблемні питання щодо регулювання справляння податків на місцевому рівні;
- розробити рекомендації щодо оптимізації системи місцевого оподаткування в Україні.

Об'єктом дослідження є процес місцевого оподаткування в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у процесі сплати місцевих податків і зборів.

Інформаційною базою дослідження при написанні кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього рівня магістра виступили: Податковий кодекс України та інші нормативно-правові акти, дані офіційних сайтів Державної казначейської служби України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, періодичні та аналітичні джерела інформації, тощо.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із: вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури. У роботі 24 рисунки та 16 таблиць. Загальний обсяг роботи складає 83 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі *«Теоретичні засади формування системи місцевого оподаткування»* розглянуто теоретичні основи місцевого оподаткування, історію його становлення та нормативно-правове регулювання справляння місцевих податків та зборів.

У другому розділі *«Аналіз стану надходжень місцевих податків і зборів в Україні, 2016-2020 рр.»* проведено аналіз фіскальної ролі місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України за 2016-2020 рр., здійснено прогнозування надходжень місцевих податків та зборів під впливом різних факторів. Досліджено роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті Одеської області та об'єднаних територіальних громад.

У третьому розділі *«Основні шляхи удосконалення системи місцевого оподаткування в Україні»* розглянуто зарубіжний досвід місцевого оподаткування. Виявлено переваги та недоліки справляння місцевих податків та зборів в Україні. Запропоновано шляхи вдосконалення системи місцевого оподаткування з метою підвищення його фіскальної та регулюючої ролі, спрямованої на зміцнення фінансової самостійності місцевого самоврядування.

ВИСНОВКИ

За результати проведеного дослідження у нашій кваліфікаційній роботі на здобуття освітнього рівня магістр було здійснено наступні висновки, що основою сталого демократичного розвитку будь-якої країни є обов'язкова наявність в ній такої складової, як місцеве самоврядування. Місцеве самоврядування повинно забезпечувати ефективне функціонування та розвиток територіальних громад; вирішувати соціальні, економічні та екологічні проблеми, які виникають.

Наявність фінансового забезпечення місцевого самоврядування, необхідного для виконання функцій та завдань, покладених на них, реалізується через формування місцевих бюджетів. Самостійність місцевих бюджетів забезпечується наявністю власних дохідних джерел територіальної одиниці, за рахунок яких з'являється можливість вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного, екологічного та соціального розвитку даної території. Місцеві податки та збори є одними з найважливіших інститутів у системі місцевих фінансів.

Метою введення місцевих податків і зборів є забезпечення місцевих органів влади фінансовими ресурсами, необхідними для виконання їх завдань і функцій, що перебувають у їх самостійному розпорядженні і концентруються у відповідних бюджетах. Місцеві податки та збори є складовою частиною податкової системи, яка

представляє собою сукупність загальнодержавних та місцевих податків і зборів, які справляються в установленому законодавством порядку.

Законодавчою основою становлення системи оподаткування в Україні був Закон «Про систему оподаткування». Одночасно з Законом «Про систему оподаткування» існував Декрет КМУ «Про місцеві податки та збори», у якому була деталізація місцевого оподаткування, з визначенням елементів місцевих податків та зборів. Значною спробою підвищення фіскальної ефективності місцевого оподаткування було впровадження Податкового кодексу України, відповідно до якого було скасовано майже усі місцеві податки та збори, деякі було об'єднано у один (наприклад, курортний та готельний збір було об'єднано у туристичний збір), які було передбачено Декретом КМУ «Про місцеві податки та збори».

У роботі було здійснено аналіз місцевого оподаткування за 2016-2020 рр. та було виявлено, що за досліджуваний період надходження місцевих податків та зборів збільшились на 33424 млн грн (або майже на 80%). Зростання в абсолютному значенні не сприяло зростанню питомої ваги місцевих податків та зборів у ВВП та доходах зведеного бюджету України. Що стосується ролі місцевих податків та зборів при формуванні доходів місцевих бюджетів, то варто відмітити, що віднесення до складу місцевих податків та зборів плати за землю сприяло тому, що місцеві податки та збори стали другим за обсягом джерелом наповнення місцевих бюджетів. Їхня частка у загальній структурі доходів місцевих бюджетів з урахуванням податків на майно та єдиного податку сягнула 12 %, а обсяг – 42,3 млрд грн.

У складі місцевих податків і зборів більше як 99 % займають місцеві податки і лише 0,4 % припадає на місцеві збори. Зокрема, до 2019 р. податок на майно становив 51,68 %, єдиний податок – 47,9 %. У 2020 р. структура місцевих податків та зборів дещо змінилась, та домінуючу роль став відігравати єдиний податок через зростання розміру мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, що вплинуло на розміри ставок єдиного податку для платників 1 та 2 груп.

Зростання надходжень єдиного податку відбулось до місцевих бюджетів, як в абсолютному, так і у відносному значенні. В абсолютному вираженні надходження єдиного податку зросли за п'ять років на 20863,9 млн грн або на 122%. Це зростання обумовлено розширенням кількості платників єдиного податку, розміру мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму.

В середньому майнові податки складають лише 0,95% від ВВП, 6,58 % від обсягу доходів місцевих бюджетів та 23,42% від податкових надходжень місцевих бюджетів України. Це звісно суттєва роль, особливо якщо порівнювати з даними до реформування системи місцевого оподаткування, та коли не відносилась плата за землю та 4 група єдиного податку (фіксований сільськогосподарський податок) до місцевих податків, але, якщо порівняти з зарубіжним досвідом, то це зовсім мало.

Завдяки прогнозованим значенням факторів впливу (доходів населення та обсягу придбаних транспортних засобів) та отриманому рівнянню, було спрогнозовано надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів під дією даних факторів впливу та отримано обсяг надходжень у розмірі 87270 млн грн у 2021 р. За рахунок впливу прожиткового мінімуму та кількості суб'єктів господарювання, які знаходяться на сплаті єдиного податку було спрогнозовано надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів у розмірі 87183,09 млн грн у 2021 р.

Також у роботі було здійснено аналіз місцевого оподаткування та його ролі у формуванні зведеного бюджету Одеської області та трьох об'єднаних територіальних громадах. За аналізований період спостерігалась тенденція до зростання надходжень місцевих податків та зборів до зведеного бюджету Одеської області, так відбулося зростання на 86,57%. Питома вага місцевих податків та зборів коливалась та в середньому склала 31,5% у податкових надходженнях зведеного бюджету Одеської області. Отже місцеві податки та збори складають лише третину від податкових надходжень зведеного бюджету області. Більшу частину податкових надходжень займають загальнодержавні податки. Податки на доходи займають найбільшу питому вагу у податкових надходженнях зведеного бюджету Одеської області. Так ПДФО складає 97,02% від обсягу податків на доходи, на прибуток. А податок на прибуток – 2,95%. Отримані дані вказують на перевагу загальнодержавних податків.

Проведений аналіз надав змогу здійснити ґрунтовну оцінку складу доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад. Роль податкових надходжень за аналізований період зменшилась, у той час, як питома вага офіційних трансфертів збільшилась. Це негативно впливає на фінансову незалежність територіальних громад та обумовлює необхідність пошуку шляхів збільшення власних надходжень місцевих бюджетів.

Для зарубіжних країн характерним є високий ступінь фінансової незалежності, яка проявляється через специфіку системи місцевого оподаткування, а саме: наявність самостійності відносно введення місцевих податків; самостійне встановлення механізму справляння місцевих податків. Місцеве оподаткування у різних країн відрізняється залежно від таких факторів, зокрема: загального рівня життя населення; соціально-економічної політики держави; рівня правової культури громадян; здатності самої податкової системи мінімізувати можливі шляхи ухилення від сплати податків.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн відносно справляння місцевих податків та зборів, варто відмітити, що основу дохідної частини бюджету становлять саме майнові податки. Загалом, у різних європейських країнах цей податок має різну питому вагу у власних надходженнях місцевих бюджетів. Також до складу місцевих податків у зарубіжних країнах відносять податки на доходи фізичних осіб та на прибуток підприємств. Як відомо у нас ПДФО також відіграє суттєву фіскальну роль у формуванні доходів місцевих бюджетів, але він є загальнодержавним податком. У більшій кількості країні земельний податок все ж таки є складовою частиною податку на нерухомість. Земельний податок у багатьох країнах світу відіграє важливу роль у формуванні доходів місцевих бюджетів. Відносно порядку надання пільг стосовно земельного податку, то існують різні підходи до механізму надання пільг.

В Україні, на жаль, за рахунок місцевого оподаткування формується незначна частка доходів місцевих бюджетів, що обумовлює необхідність подальшого удосконалення структури та механізму адміністрування місцевих податків і зборів. Також існує проблема наявності малоефективних з фіскальної точки зору зборів.

В цілому ж Державною податковою службою виділено наступні напрями реформування податкової політики України, які стосуються усіх податків та зборів: Підвищення функціональності податкової системи. Спрощення процедур та здешевлення вартості податкового адміністрування за рахунок розвитку електронних сервісів. Діджиталізація процедур для ризик-орієнтованості контролю із уникненням суб'єктивного людського фактору. Імплементация Плану дій BEPS для протидії

розмиванню податкової бази та виведенню прибутків з-під оподаткування. Сприяння утвердженню соціальної справедливості інструментами податкового регулювання.

Також було запропоновано кроки щодо реформування окремо кожного місцевого податку, а саме: 1) податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки: зміна податкової бази, створення єдиної бази платників податків з усіма їх об'єктами нерухомості; 2) плати за землю: встановити залежність між ставкою земельного податку, грошовою оцінкою землі, її якістю та особливостями використання, відмінити неефективні пільги; 3) транспортного податку: індексація ставки транспортного податку, розширення бази оподаткування; 4) єдиного податку: уніфікувати усі податки, в тому числі ЄСВ, встановити можливість перевірки діяльності фізичної особи-підприємця, що перебуває на спрощеній системі оподаткування тільки за умови порушення норм законодавства, посилити відповідальність платників єдиного податку, тощо.

Отже, виважене запровадження змін у податкове законодавство за місцевими податками сприятиме поступовому підвищенню ефективності адміністрування місцевих податків з одночасним підвищенням їх фіскальної та регулюючої ролі. Підвищення фіскальної ролі місцевих податків сприятиме розширенню фінансових можливостей місцевого самоврядування.

АНОТАЦІЯ

Ляхова Р. Б.

**«Місцеві податки і збори та їх роль у податковій системі України»
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі
спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньою програмою «Державні та муніципальні фінанси»
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, 2021 рік**

У роботі розглянуто теоретичні основи місцевого оподаткування, історію його становлення та нормативно-правове регулювання справляння місцевих податків та зборів.

Проведено аналіз фіскальної ролі місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів України за 2016-2020 рр., здійснено прогнозування надходжень місцевих податків та зборів під впливом різних факторів. Досліджено роль місцевих податків та зборів у зведеному бюджеті Одеської області та об'єднаних територіальних громад.

Досліджено зарубіжний досвід місцевого оподаткування. Виявлено переваги та недоліки справляння місцевих податків та зборів в Україні. Запропоновано шляхи вдосконалення системи місцевого оподаткування з метою підвищення його фіскальної та регулюючої ролі, спрямованої на зміцнення фінансової самостійності місцевого самоврядування.

Ключові слова: місцеві податки і збори, податок на майно, єдиний податок, туристичний збір, збір за місця паркування транспортних засобів, децентралізація

SUMMARY

**Lyakhov RB "Local taxes and fees and their role in the tax system of Ukraine"
Qualification work for a master's degree in "072 Finance, Banking and
Insurance" in the educational program "State and Municipal Finance"
Odessa National Economic University
Odessa, 2021**

The paper considers the theoretical foundations of local taxation, the history of its formation and regulatory regulation of local taxes and fees.

The analysis of the fiscal role of local taxes and fees in the revenues of local budgets of Ukraine for 2016-2020, the forecasting of revenues of local taxes and fees under the influence of various factors. The role of local taxes and fees in the consolidated budget of Odessa region and united territorial communities has been studied.

Foreign experience of local taxation is studied. The advantages and disadvantages of collecting local taxes and fees in Ukraine are revealed. Ways to improve the system of local taxation in order to increase its fiscal and regulatory role aimed at strengthening the financial independence of local self-government are proposed.

Keywords: local taxes and fees, property tax, single tax, tourist tax, vehicle parking fee, decentralization